

Razredni sovražnik

festival slovenskega filma

Ana Šturm

Kruha in iger

Na kratko o zgodovini Festivala slovenskega filma

Filmski festivali ob vse slabših distribucijskih pogojih predstavljajo pomembno platformo za vse tiste filme, ki vedno težje najdejo pot do kinematografov in posledično do gledalcev. Tako postajajo ključni (pro) motorji kvalitetne filmske produkcije. Čeprav najrazličnejši filmski festivali pri nas rastejo kot gobe po dežju, je *Festival slovenskega filma* (FSF) vendarle samo eden. Zato je njegova vloga pri predstavitvi in refleksiji slovenskega filma ter slovenske filmske pokrajine še toliko pomembnejša. Na lanskoletni, 17. izvedbi festivala je bila prvič podeljena nagrada *Art kino mreže Slovenije*, ki omogoča hkratno premiero in predvajanje izbranega slovenskega celovečernega filma v digitaliziranih kinih svoje mreže. Gre za pomembno nagrado, ki je gledalcem po vsej Sloveniji omogočila, da so si marca lahko v kinu ogledali dokumentarec **Kaj pa Mojca?** (Urša Menart, 2014), ki raziskuje vlogo žensk v slovenskem filmu.

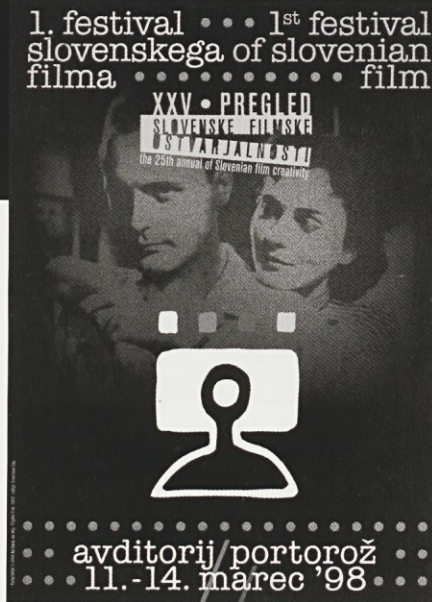
Na *Festivalu slovenskega filma* se vsako leto v intenzivno zgoščeni obliki na ogled postavi pregled celoletne bere slovenske filmske in avdiovizualne produkcije.

Program ni omejen zgolj na državno financirane filme, pač pa s svojimi kreativnimi presežki v njem vse večjo težo dobivajo tudi številne neodvisne filmske iniciative. Poleg filmskega programa je za festival pomembno tudi srečanje domačih in tujih filmskih profesionalcev. Okrogle mize, posveti, delavnice, izobraževanja ter strokovna in prijateljska srečanja so namenjena predvsem izmenjavi mnenj in izkušenj. Ena izmed pomembnejših nalog festivala je tudi povezovanje domačih filmskih institucij. AGRFT bo tako na letošnjem festivalu v sklopu svoje akademske televizije snemala dnevne oddaje o festivalu. Povezovanja so ključnega pomena, saj krepijo domačo filmsko sceno in prinašajo pomembno dodano vrednost vsem vpletenim.

Prva pregledna predstavitev najnovejše produkcije domačega filma, ki predstavlja nekakšno predhodnico *Festivala slovenskega filma*, se je v organizirani obliki na našem ozemlju pojavila leta 1973. Prireditev, imenovana *Teden domačega filma* (TDF), je kar sedemnajst let zapored potekala v Celju.

Sedemdeseta leta veljajo za »zlato dobo zanimanja za film«, ki je takrat postal središče kulturne in javne pozornosti. Kot piše Jože Volfrand, filmski kritik, publicist in eden izmed glavnih pobudnikov TDF, naj bi bilo v tistem času v treh celjskih kinematografih, Unionu, Metropolu in Kinu dom, povprečno letno število gledalcev okoli 700.000. V takratni Jugoslaviji so slovenski filmi za najpomembnejše nagrade sicer tekmovali na festivalu jugoslovanskega filma v Pulju. Na TDF v Celju so v tekmovalnem programu prikazovali izključno slovenske filme, v preostalih sekcijah pa izbrane jugoslovanske filme. Prireditelj je bila izjemno priljubljena in je privabila številno filmsko občinstvo iz širše celjske regije. Leta 1984 naj bi si filmski program *Tedna domačega filma* ogledalo okoli 40.000 obiskovalcev.

Na prvem *Tednu domačega filma* je bila prvič kot najvišja »nacionalna« filmska nagrada podeljena Badjurova nagrada (zlata plaketa Metod Badjura), ki jo je podeljevalo Društvo slovenskih filmskih delavcev (DSFD). V 46. številki Novega

Cvetje v jeseni

Babica gre na jug

fotografije arhiv Slovenske kinoteke

tednika, ki je izšla 27. novembra 1973, so takrat zapisali: »Uredništvo Novega tednika in Radia Celje skupaj s celjskim Kinopodjetjem in Društvom slovenskih filmskih delavcev v Ljubljani organizira Teden domačega filma. Trajal bo od srede, 5. decembra, do ponedeljka, 10. decembra, združen pa bo s podelitvijo Badjurovih nagrad.«

Badjurova nagrada je poimenovana po enem od pionirjev slovenskega filma, Metodu Badjuri (1896–1971). Ko je leta 1973 prišla pobuda za ustanovitev *Tedna domačega filma*, je Dragan Janković predlagal, da bi se po Metodu Badjuri imenovala domače filmske nagrade v Celju. Omenjena tradicija podeljevanja Badjurove nagrade se je obdržala vse do leta 1997, ko je Toni Tršar, tedanji predsednik Nadzornega sveta Filmskega sklada, predlagal, da bi bila Badjurova nagrada samo ena – za življenjsko delo. Preostale nagrade za najboljše filmske dosežke so se takrat preimenovali v vesne, po istoimenskem filmu Františka Čapa. Nagrada Metoda Badjure za življenjsko je danes najvišje državno priznanje na področju filma, podeljuje jo Društvo slovenskih filmskih ustvarjalcev (DSFU).

Nagrado za najboljši film je na prvem TDF v mrzli dvorani kina Union prejel Matjaž Klopčič za svojo zimzeleno filmsko klasiko *Cvetje v jeseni*. »Strokovna žirija, ki jo je vodil Bojan Stih, upravnik

celjskega gledališča, in v kateri so sodelovali še Milka Badjura, soproga pokojnega Metoda Badjure, Franc Mikec, Pavle Gerzinčič, Ljubo Struna in Jože Volfrand, je soglasno dodelila zlato plaketo, diplomu in 6000 din filmu Matjaža Klopčiča »Cvetje v jeseni«, srebrno plaketo, diplomu in 3000 din kratkemu filmu Jožeta Bevca z naslovom »Življenje po vzorcu«, posebno priznanje pa je dobil mladi snemalec Jure Pervanje za snemanje filma »Begunec,« so še zapisali v Novem tedniku.

Teden domačega filma je bila izjemno pomembna kulturna prireditev, o čemer priča tudi zapis kustodinje Iris Zakošek iz Muzeja novejših zgodovine Celje. Festival so podpirala in sponzorirala številna velika podjetja (Kovinotehna, Cinkarna, Gorenje, EMO, Toper ...), ki so pod svojim okriljem organizirala tudi številne spremljevalne prireditve, med katerimi je danes morda najbolj nepredstavljiva ta, da so filmski igralci in ekipe v času festivala obiskovali delavske kolektive v tovarnah. Filmski utrip se je odražal tudi v zunanji podobi mesta. Promocijski akciji se je pridružilo veliko celjskih trgovin, ki so svoje izložbe okrasile s slikami in plakati posameznih filmov. Leta 1978 je organizacijski odbor TDF z razpisom nagrade za najlepše urejeno izložbo tovrstno dejavnost tudi aktivno spodbujal. Gledalce so na festival vabili s parolo »Naj ne bo Celjana, ki ne bi videl vsaj enega domačega filma!«.

Glavni filmski program se je vrtel v dvorani Union, filme pa so hkrati premierno vrteli tudi v širši celjski regiji. TDF je imel tudi program kratkih filmov (vzgojnih, dokumentarnih, športnih, turističnih ...), predvajali pa so se tudi že filmi študentov AGRFT. Leta 1982 so

kratke filme prvič predvajali na ulici (na Titovem trgu). Spremljevalni program je vseboval filmske posvete, pogovore z avtorji, šolske projekcije, filmske natečaje za šole in razstave. Uvedena je bila tudi že nagrada občinstva. Režiser, čigar film je dobil najvišjo oceno publike, je prejel posebno nagrado – celjskega viteza. Tudi revija Stop je že od samega začetka podeljevala Stopov prstan najbolj priljubljenim igralcem. Konec TDF je sovpadel z razpadom Jugoslavije. Leta 1989 so občino Celje prizadele tudi hude poplave, zaradi katerih so posledično usahnile tudi finance za tako veliko kulturno prireditev.

Babica gre na jug (Vinci Vogue Anžlovar, 1991), naš prvi poosamosvojitveni film in hkrati prvi »polnopravni« slovenski film, je nastal v neodvisni produkciji in s tujim denarjem. »Vinci je na pomoč poklical Japonce, toda v resnici se zdi, kot da so Japonci na pomoč poklicali njega, rekoč, tu imaš denar, pa posnemi že Slovincem ta hit,« zapiše Marcel. Leta 1991 se je na cesto odpravil tudi protofestival slovenskega filma. Po osamosvojitvi so v Celju najprej potekali *1. dnevi slovenskega filma*, ampak še istega leta je Društvo slovenskih filmskih delavcev (DSFD), ki so se takrat preimenovali v filmske ustvarjalce (DSFU), na pobudo predsednika društva Marcela Buha organiziralo *1. Slovenski filmski maraton* v Portorožu. Njegov namen je bil, kot pravi Milan Ljubič, »prikazati čim več filmov v čim krajšem času«. Maraton je potekal en sam dan, kar je bila seveda posledica skromne filmske produkcije na začetku 90-ih let. Leta 1992 ni nastal niti en slovenski celovečerni film.

Maraton je bil pregledni festival, na katerem so prikazovali kinematografske,

študentske in TV-filme vseh zvrsti. Čeprav maraton ni imel uradne tekmovalne sekcije, so na njem podeljevali zlate in srebrne nagrade ter priznanja Metod Badjura. *Tretji slovenski filmski maraton* je leta 1993 potekal že tri dni, na njem pa so pokazali tri celovečerne filme, med njimi žanrski poskus kriminalke **Ko zaprem oči** (Franci Slak, 1993), ki je bil tudi prvi slovenski kandidat za oskarja. Po enoletnem premoru sta leta 1995 v Portorožu potekala kar dva maratona. Tega leta je bil namreč na pobudo filmskih ustvarjalcev končno ustanovljen Filmski sklad (FS), predhodnik Slovenskega filmskega centra (SFC). Čez dve leti, tj. leta 1997, je potekal še zadnji, 6. *Slovenski filmski maraton*. Na zadnjem filmskem maratону je bila nagrada Metoda Badjura prvič podeljena kot nagrada za življenjsko delo. Prejela jo je filmska maskerka Berta Meglič. Prvič so bile podeljene tudi nagrade vesna.

Leta 1997 je Filmski sklad, ki ga je takrat vodil Filip Robar - Dorin postal edini organizator prireditve, ki se od leta 1998 naprej imenuje *Festival slovenskega filma* (FSF). Uspehi, ki so ga tako doma kot tudi na mednarodni ravni dosegli filmi »slovenske filmske pomladi« – **Ekspres**, **Ekspres** (Igor Šterk, 1997), **Outsider** (Andrej Košak, 1997) in **V Ieru** (Janez Burger, 1999) –, so za seboj potegnili tudi zanimanje javnosti in potrebo po večji vlogi in kakovosti festivala. V žiriji je tako na 2. FSF prvič sedel strokovnjak iz tujine. Festival je počasi pridobil medijsko podporo, filmska dvorana v Portorožu pa je začela postajati pretesna. V katalogu *Retrospektiva zmagovalcev Festivala slovenskega filma (1973–2002)*, ki je potekala na 6. FSF, Nerina Kocjančič piše, da so mediji organizatorje vedno

bolj kritizirali »zaradi slabih izvedbenih pogojev in neodzivnosti lokalne skupnosti do FSF-ja. Zaradi prostorske stiske se festival ni mogel odpirati občinstvu in je deloval kot štiridnevni rezervat filmskih profesionalcev.«

6. FSF se je tako leta 2003 po 30 letih iz Portoroža simbolno vrnil v Celje, kjer ga je prostorske stiske pretesne dvorane rešil nov multipleks. Dve leti pred tem, leta 2001, se je tudi v Ljubljani, v BTC odprl prvi slovenski kinocenter – Kolosej. Čeprav je obisk kina tedaj že nekaj časa upadal, se je po odprtju Koloseja v Ljubljani znova zvišal. Na 6. FSF v Celju je vesno za najboljši film prejel film **Rezervni deli** (Damjan Kozole, 2003), ki se je uvrstil tudi v tekmovalni program berlinskega festivala. Celjska repriza se je izkazala za kratkotrajno, saj je leto kasneje 7. izvedba FSF enkrat in edinkrat v svoji dosedanji zgodovini potekala v Ljubljani, natančneje v Cankarjevem domu. Takoj za njim je tam potekal še *Ljubljanski mednarodni filmski festival* (Liffe), na katerem je bila kot edini slovenski film prikazana gverilska kranjska produkcija **Tu pa tam** (Mitja Okorn, 2004). *Tu pa tam*, ki se sicer ni uspel uvrstiti v program 7. izvedbe festivala, je po številu gledalcev postal najuspešnejši film leta 2005. 8. FSF se je nato znova selil v Portorož, v neugoden decembrski termin. Tam je z nekaj datumskimi spremembami, ki so festival potisnile v toplejše jesenske mesece, tudi ostal.

K vidnosti, uspešnosti in relevantnosti FSF največ prispevajo predvsem dobri slovenski filmi. V drugi polovici 90-ih let so največ za rast in prepoznavnost festivala naredili že prej omenjeni filmi »slovenske filmske pomladi«, predvsem režijska prvenca Igorja Šterka (*Ekspres*,

Ekspres, 1997) in Andreja Košaka (**Outsider**, 1997). Na nedavnem 16. FSF je za svež veter v jadra slovenskega filma (in s tem tudi festivala) prav tako poskrbel celovečerni prvenec **Razredni sovražnik** (Rok Biček, 2013). Dobri filmi so tisti, ki za festival naredijo največ. Zato je eden od glavnih sovražnikov festivala nestanovitna politika financiranja, ki ne zagotavlja vsakoletne stalne filmske produkcije. Na ta problem je na lanskoletni, 17. izvedbi festivala v svojem uvodnem govoru jasno opozorila tudi festivalska žirija, ki je svoje razmišljanje strnila s stavkom: »Ker samo z možnostjo kontinuiranega dela za vse nas lahko razvijamo svoje potenciale.«

Oba filma, ki jima je žirija na lanskoletnem festivalu podelila najpomembnejše nacionalne filmske nagrade, sta hkrati tudi simbolno sporočilo slovenski vladi, slovenski javnosti, gledalcem slovenskih filmov, pa tudi slovenskemu filmu. **Prespana pomlad** (Dominik Mencej, 2014) opozarja na vitalno jedro nove slovenske ustvarjalnosti, ki jo je treba prepoznati, nagraditi in spodbujati še naprej. Nagrado za najboljši film, za dokumentarec **Boj za** (Siniša Gačič, 2014), pa lahko beremo tudi kot vračanje slovenskega filma slovenskemu gledalcu in slovenskega gledalca oziroma vseh 99 % v slovenski film. Slovenski film ni in ne sme biti ozka, zaprta entiteta, ki je namenjena sama sebi. Film mora biti nekaj, kar je živo v družbi, je del nje in ponuja refleksijo nje same. Vse to v enaki meri velja tudi za *Festival slovenskega filma*. Letošnja, polnoletna, 18. izvedba festivala napoveduje rekordno letino domačih filmov. Zato: ne prespite letošnje filmske jeseni!